

॥ श्रीगणेशायनमः ॥

ચંદ્રહાસ

નાટકનાં ગાયનો.

ભારખી આર્ય સુભોધ નાટક મંડળી માટે
બનાવનાર,

વાઘજી આશારામ ઓઝા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ભારખી

મૂળજી આશારામ ઓઝા.

[આવૃત્તિ આઠમી-પ્રત ૧૦૦૦૦] ભારખી

અંથ સ્થામિત્વના સર્વ હક્ક પ્રસિદ્ધ કર્તાએ રજીસ્ટર
કરાવી સ્વાધીન રાખ્યા છે. માટે તેમની રજા
સિવાય કોઈએ છાપવું, છપાવવું કે બજાવવું નહિ.

અમદાવાદ યુનાઇટેડ પ્રિન્ટીંગ અને જનરલ
એજન્સી કંપની લીમીટેડના પ્રેસમાં
રજીસ્ટ્રેડનામ ગંગારામે છાપ્યાં.

સંવત ૧૯૧૭

સને ૧૯૧૧.

કે. મત એ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથાલય-સંગ્રહ

૩૬૨૯

(૨)

ચંદ્રહાસ નાટકની સંક્ષેપમાં હકીકત.

— ❦ ❦ ❦ —

કુન્તલપુર-આરંભમાં કૌન્તલરાયની રાણી યોગિની વટસ-
વિત્રીનું વ્રત હોવાથી તે વિધિમાં યુગ્યાણી છે.

ચંદ્રહાસની ઉત્પત્તિ-અંગદ દેસના રાજ સુધાર્મિકસેનને ઘેર
એક કઠીન મહનો પુત્ર જન્મ્યો હતો, તેને એક પગે છટ્ટી આંગળીરૂપી
અમંગળ ચિન્હ હતું. થોડા વખતમાં તે રાજનું રાજ શત્રુઓથી પાયમાલ
થતાં તેને એક રાજદાસી લઇ ભાગી છુટેલી, તે કૌન્તલરાયના નગરમાં
આવી રહેલી, ને ભાં તેણે ચંદ્રહાસને ઉછેરી મોટા કર્યો, પણ તે દાસી
અકાળ મૃત્યુ પામતાં તે રાજપુત્ર એક કંગાળ લિલ્લુક જેવી સ્થિ-
તિમાં કુન્તલપુરની અંદર જ્યાં ત્યાં ફરી પેટ ભરતો હતો.

કૌન્તલરાય-કુંવરી ચંપકમાલિની જેને ચંદ્રહાસ આગળ જતાં
પરણ્યો હતો તેનો પિતા-કૌન્તલરાયને યોગિની નામની એક મહા
પતિવ્રતા રાણી હતી, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ નામે પ્રધાન, ત્રીકમલાલ નામનો જીના
કારભારી પદમાંથી ખસેડેલો એક વશાદાર નોકર ને હીરજી નામનો એક
લુચ્ચો મહેતો, એ પ્રમાણે ત્રણ હમેશ તેની પાસે આવળ કરનારાં
રાજકીય માણસો હતાં.

કુલિન્દસિંહ-કૌન્તલરાયનો ખંડોઓ રાજ, પણ તેની સાથે એક
મિત્રનો સંબંધ ધરાવતો હતો, ને એક વખત તેને મળવા આવેલો,

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

अनुक्रमिक ३९२८-

वर्गीक

पुस्तकनुं नं० २०३२१२५ का० २३१०
२११५१०

विषय दे. : २ ४

ને ત્રણ દિવસ રહી પોતાને દેશ જવાની જરૂરીયાત હોવાથી તેનો વધુ આગ્રહ માન્ય ન રાખ્યો, પણ જ્યારે રાણી યોગિનીએ બહુ દીનતાથી વિનંતિ કરી, ત્યારે લાચારીની સાથે બે દિવસ રોકાણો, તેનું પરિણામ લુચ્ચો હીરજી એવું મારું લાવ્યો કે રાણીને રાજના મિત્ર કુલિંદસિંહથી છુપી મોહોબત છે, એવો જહેમ કૈંતલરાયના દિલમાં પેસાડ્યો.

ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ—પ્રધાનની પુત્રી વિષયાનો ચંદ્રહાસ વર થશે એવું ગાલવ મુનનું ભવિષ્ય કથન, પ્રધાન ધૃષ્ટ્યુદ્ધિને ત્યાં પ્રતોધાપન, હવનહોમ ને આહ્વાણ મોજન હોવાથી ચંદ્રહાસ ત્યાં જઈ ચડેલો, આહ્વાણને જમ્યા બાદ દક્ષિણા આપતી વખતે ચંદ્રહાસને તેણે તેમાંથી ટાળ્યો, જેથી પાસે ઉભેલા મહારામા ગાલવમુનિએ તેને પણ આપવા આગ્રહ કર્યો, ઋષિનો અનાદર કરતાં ગાલવમુનિએ ચંદ્રહાસનું ભવિષ્ય તેને કહી સંભળાવ્યું, કે આ છોકરો આગળ જતાં તારો જમાઈ થવાનો છે ને તે તારી સંપત્તિ ભોગવશે, મદાંધ કુલાભિમાની ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ આ કંગાલ છોકરો પોતાનો જમાઈ થશે એવું સંભળી નખશીખ કોધાતુર થઈ ગયો, ને આહ્વાણને હલકાં વચનો કહી કાઢી મૂક્યા.

ચંદ્રહાસનો ઘાટ ધડવા ધૃષ્ટ્યુદ્ધિએ કરેલો ઉપાય, પ્રથમ તેણે મીઠાં વચનથી તે છોકરાને મેળવી લઈ પોતાને ઘેર ચાકર રાખ્યો, ને માસ-ઓને ઠરાવી વાડીએથી પુષ્પ લઈ આવવાને બહાને અરણ્યમાં મોકલ્યો.

કૈંતલરાયનાં—રાણી યોગિનીને કિલ્લામાં કેદ-રાજને પડેલો જહેમ, લુચ્ચો હીરજીએ વીંટીનો પ્રપંચ લગાડી એવો મન્યુત કર્યો કે આખરે રાજાએ એ ગર્ભવતી રાણીને કિલ્લામાં કેદકરી, ત્યાં તેને પુત્રીનો પ્રસવ થયો, જેનું નામ ચંપકમાલિની પાડ્યું હતું.

ચંદ્રહાસ-અરણ્યમાં મારાઓના હાથથી બચી ભાગ્યોદયને પ્રાપ્ત થયો, ચંદ્રહાસ એક ધીરજવાન રાજપુત્ર પૂર્વેના સંસ્કારી ઇશ્વરનો પરમ આસ્તિક હતો, મારાઓએ મારતી વખતે ચંદ્રહાસે ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરી, જેથી તત્કાળ તેમના દિલમાં દયા ઉત્પન્ન થઇ, તેથી તેમણે તેની છઠ્ઠી આંગળી જે અનિષ્ટપણાનું ચિન્હ તેના ભાગ્યોદયમાં આડું આવતું હતું, તે કાપી લઇ તેને જવા દીધો. તે વખતે ઉપર કહેલો ચંદનાવતીનો રાજ્ય કુર્ચિદર્શિહ શિકારે નિકળેલો, તે સાં આવી ચડતાં આવા તેજસ્વી છોકરાને વેરાન અટવીમાં નિઃશંક ઉભેલો જોઇ તેની હકીકત પૂછી, ઉત્તર સાંભળી તેને એવો સંતોષ થયો કે તે અપુત્ર રાજ્યએ તેને પોતાની નગરીમાં લાવી ભણાવી ગણાવી આનંદ ઉત્સવની સાથે પાટપર એસાડ્યો.

રાજકુંવરી-ચંપકમાલિનીના સંબંધમાં ગુજરેલી ખીના કેદખાનામાં જન્મેલી કુંવરી કાંઇક મોટી થતાં તેને રાજની નજરે લાવવાને તે ઉપાયથી રાણી તરફ વૃત્તિ વાળવા ત્રીકમલાલની ભાર્યા સુમન એક બહાદુર ભણેલા ગૃહસ્થની વહુએ હામ બાંધી ને તે પ્રમાણે તેને શણગારી કચેરીમાં લઇ ગઇ, પણ તેથી ઉઝટો રાજનો કોપ વધ્યો, અને તેને એક વેરાન ટાપુની અંદર મૂકી આવવાનો હુકમ થતાં વશદાર ત્રીકમલાલ છુપી ગોઠવણથી તેને કુર્ચિદર્શિહને સાં જઇ મૂકી આવ્યો.

ચંદ્રહાસ વિપયાને શી રીતે વર્યો-ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ પ્રધાન કુર્ચિદર્શિહને સાં ચડેલી ખંડણી ઉઘરાવવા આવ્યો, સાં ચંદ્રહાસને રાજગાદીએ બેઠેલો જોઇ, મારાઓએ દગો દીધોભણી, અંતરમાં બહુ દાઝ પ્રગટી પછી એક નવો ખુટો કાઢી એક પત્ર પોતાના કુંવર મનોજપર લખી ખીડી ચંદ્રહાસ સાથે મોકલાવ્યો, તેમાં તેના પુત્રને એવી સૂચના કરેલી કે તું મુદ્દર્ત, ઘડી, પળ, વાર કાંઈ જેવા ન રહેતાં પત્ર લાવનારને “વિષ” જે,

“વિષ” માંથી વિષયા કેમ થઇ—ચંદ્રહાસ બગીચામાં સુતેલો, ત્યાં વિષયા કુંવરી તેને જોતાંજ મોહ પામી, અને બારીકપણે આસપાસ નિહાળતાં એક પત્ર તેની પાસેથી હાથ લાગ્યો, જેની અંદર તેના માધપર “વિષ” દેવાની બક્ષામણુ પોતાના પિતાએ લખેલી હતી. પિતાની સરત ચુક થએલી ગણી નેત્રમાં સારેલા કાજળથી “વિષ” ની જોડે “યા” અક્ષર ઉમેરી “વિષયા” દેજે એમ શબ્દ પુરો કરી તે પત્ર પાછો તેના ગળવામાં મૂકી દીધો. ચંદ્રહાસે જાણત થઇ નગરમાં જઇ તે પત્ર મનોજકુંવરને આપતાં તેણે ગાલવમુનિના અનુમતથી તા’મડતો’મ વિષયા ચંદ્રહાસને વરાવી દીધી.

‘મૃત્યુશ્ચિન્તુ’ સ્વારીમાંથી પાછું ફરવું—મૃત્યુશ્ચિન્તે કુલિંદસિંહપર ખાનગી દ્રેષથી જીવનમ ગુજરી તેનું રાજ જમ કયું, પણ બ્યારે તેણે વિવાહની મોજ મેળવેલા માણસો ત્યાં આવી ચડતાં તે દ્વારા સાંભળ્યું કે તેના કુંવરે ચંદ્રહાસને વિષ દેવાને બદલે વિષયા વરાવી દીધી. સારે તેણે લાચાર બની કુલિંદસિંહને રૂબરૂ બોલાવી પસ્તાવો જાહેર કર્યો, તેને તેનું રાજ પાછું સોંપ્યું, ને પોતે કુન્તલપુર ત્વરાથી આવ્યો હકીકતથી વાકેફ થતાં દૈવેજ પોતાની મુરાદ વણસાડેલી જોઇ તે છોકરાને પાછો મારવાનો ઉપાય શોધી કાઢ્યો. દેવીને મંદિરે મારા-ઓને આગળથી મોકલી ત્યાં થાળ ધરવાને બહાને ચંદ્રહાસને મોકલ્યો.

કૌંતલરાયને રાણી યોગિનીથી છેદું પડાવનાર હીરજનાં કાવત્રાં કુટ્યાં. ત્રીકમલાલે રાણીની હયાતીને હાનિ પહોંચવાનું જોખમ અટકાવવા પોતાને ધેર છુપી રીતે રાખી રાજ પાસે તેને મરણ પામેલી જાહેર કરી હતી. હીરજનાં કાવત્રાં કુટતાં તથા તેના પ્રપંચની ખત્રી થતાં રાજ નિર્દોષ રાણી તથા કુંવરીપર ગુજારેલી હકીકતથી

શોકમાં ડુબી ગયો, ને અર્ધ ઘેલછાની સ્થિતિમાં આવી પડ્યો. ત્રીકમલાલ રાજને યુક્તિપૂર્વક રાણીનો મેલાપ કરાવી શુદ્ધિમાં લાવ્યો, ત્યાર બાદ તેનો મિત્ર કુલિંદસિંહ ચંપકમાલિની સાથે આવી મળ્યો.

કૌંતલરાયે કુંવરી ચંપકમાલિની તથા રાજગાદી ચંદ્રહાસને આપી. ચંદ્રહાસને રૂબરૂ લાવવા કૌંતલરાયે મનોજને હુકમ કરેલો, તેથી રસ્તે તેના હાથમાંથી થાળ પોતે ધરવા લાઇ જઇ ચંદ્રહાસને રાજ પાસે મોકલી આપ્યો. ત્યાં રાજએ ગાલવમુનિની સમક્ષ કુંવરી તથા રાજપદ આપવાનો સંકલ્પ કર્યો.

દેવીને મંદિર બનેલો બનાવ—ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ કચેરીમાં આવેલા ત્યાં ચંદ્રહાસને જોઇ મારાઓ તેના પુત્રને મારી નાંખશે એવો ભય પામી એકદમ દેવળે ગયો. ત્યાં મનોજને મારી નાંખેલો જોઇ પોતે પણ ખંજર ખાઈ પડ્યો. ચંદ્રહાસ ત્યાં આવી પહોંચતાં પોતાને નિમિત્તે સસરા તથા સાળાના સંબંધમાં બનેલો બનાવ જોઇ પોતે મરવા જતો હતો. ત્યાં જોગમાયાએ પ્રસન્ન થઈ તેને દર્શન આપ્યાં ને તેની પ્રાર્થનાથી તે બંનેને માતાજીએ સજીવન કર્યા પછી, સર્વ રાજમંડળ, ગાલવમુનિ વિગેરે ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ધૃષ્ટ્યુદ્ધિને આવા પરમ પવિત્ર ચંદ્રહાસનો દ્રોહ કરવા બદલ બહુ પરતાવો થયો, છેવટે મહાત્મા ગાલવમુનિએ ઇશ્વરના લક્ષ્મીનો સદા જય થાય છે, તેનો પરાલવ કરનાર પાછોજ પડે છે, એવો આ પ્રસક્ષ દાખલો લક્ષમાં રાખવા તથા પરમેશ્વરપર અનન્યનિષ્ઠા રાખવા કહી સંલગ્નાવ્યું. મહાત્મા મુનિઓનાં વચન કહી ખોટાં પડતાં નથી એ પણ ધૃષ્ટ્યુદ્ધિને પક્ષી ખાત્રી થઇ.

(૭)

મુખ્ય પાત્રોનાં નામ.

ચંદ્રહાસ.....	અંગદ દેવના રાજનો પુત્ર.
કૌંતલરાય.....	કુંતલપુરનો રાજ.
ચાગિની.....	તેની રાણી.
ચંપકમાલિની.....	તેની પુત્રી.
ધૃષ્ટદ્યુમ્ન.....	તેનો પ્રધાન.
વિષયા.....	પ્રધાનની પુત્રી.
મદન ઉર્જે મનોરજ.....	પ્રધાન પુત્ર.
નથુ.....	પ્રધાનનો હથુરી નોકર.
ત્રિકમલાલ.....	કારભારી પદમાંથી ખસેડેલો વક્ષાદર નોકર.
હીરજી.....	એક મહેતા.
કુલિંદસિંહ.....	ચંદ્રાવતીનો રાજ. કૌંતલરાયનો મિત્ર પણ અંડણી ભરનાર.
માલવમુનિ.....	અવિષ્યવાદી મુનિરાજ.
વેળારામ.....	તેનો રમુજી શિષ્ય.
તળશીયા.....	વેળસમનો ભત્રીજો.
વેલી.....	ચંદ્રહાસને લઈ ભાગેલી રાજદાસી.
મનજી ભરો વજપાળ	} .....હડીઆ વેપારીઓ.

કુરો } .....તરકરો.
 ઐગળ
 વકરમી

પેહલો કુંવર } .....અંદાવતીના રાજના હમેદવારે.
 બીજો કુંવર
 ત્રીજો કુંવર

તે સિવાય વારાંગનાઓ, રાજ સેવકો, દાસીઓ, ખદમડો,
 પ્રતિહાર, વિષયાની સાહેલીઓ, વિગેરે આવે છે.

ॐ तत्सत् परमात्मने नमः

श्री

चंद्रहास नाटकनां गायनो.

—:०:—

१

भंगलाव्यरेणु

श्री हरि ॐ विनवी, श्री हरि ॐ विनवीये, श्री हरि सदा दीये।
लज्जित प्यारी—श्री हरि.

सारी लुद्धि श्याम, स्थापो मनहरनामि, भूर्ति तारी सुंदर मन
प्यारी, जे प्राणु सुजकारी, विश्व स्वामी—श्री हरि.

न्यारी कला नाथ, पेभी प्रीतम तारी, प्रीति तारी माछि ने
गिरधारी, छे जन अघहारी, जेरे जमी. श्री हरि.

२

गालवधुनि—घांछुं हरि ध्यान गान मनमां, साधी समाधि विधी,
संयुं छुं प्रभुप्रेम डेम घटमां, साये विचारी निधी,
योगीनी व्रत नेम नेम धरती, प्रेमे सदा पाणती,
तेना कैंतवराय नाथ पतिनुं, आयुष्य लंजावती,

३

श्रीभंडा—वठ सावित्री व्रत आन, पूरणु करीअरे,
लक्ष कुम कुम अक्षत हाथ, रग तो धरोअरे,

(૧૦)

છે પવિત્ર વસ્ત્રો બેન, આપણ અંગેરે,
કરો પૂજન વડનું આજ સૈયર સંગેરે.
વિધિ આ વ્રત તણીરે સાચવો તમો,
તો તો મંગળ તમારું થાયરે, આયુષ્ય પ્યારા પતિનું રે વધારશો.
શાસ્ત્ર વિષે સુંદરતા શી એની લખી,
તેથી તમારું રૂડું થાયરે—આયુષ્ય.
કંઠણ કર વિશે ચમકે તમારાં, અંબોડા શિરપર શોભે છે સારા
એ સહુ રેહેશે રૂપાળાં વ્રતની વિધિ સંભાળો;
જાંઝરનો ઝમકાર તમારો, લટકો મટકો ને ચટકો તમારો
ખટકો હોય જો પ્યારો—વ્રતની વિધિ.

૪

ચંદ્રહાસ—કૃષ્ણ ચંદ્ર નમું સ્વામી સુખનારે સિંધુ,
કાલિંદી તીરવાસી, માયા પ્રકાશી,
ગોકુલ વિચરે જગદીશ્વર પ્યારા—કૃષ્ણ.
પાર્થમિત્ર પ્રત્યક્ષ પ્રભુ છો, લીલા હા ન્યારી,
ન્યારી આપે કરી, મનહર પ્રિય વ્રજ વનમાંહે—કૃષ્ણ.

૫

વેલી—હવે હે દીનજંદુ શુંજ કરવું !
હારે દેવ શો વખતજ આવ્યો, બાલુડો લે બાધા,
રાજકુંવરને સુકારે ટુકડા મગવાના વાંધા;
કેવી રાતથીરે ઉઠેરું, ક્યાંથીરે અન્ન આપું,

છાતું કોઈ આપે નહીં ને શો ઉદમ સ્થાપું.

કેમ ઉદર ભરવું—શું કરવું.

આજ સુધી મેં કરજ બગાડી, હું છું રાજ દાસી.

કરી યાચના હવે હું થાકી, થઈ છું નિરાશી,

મારા કુંવરને હરિ સંભાળો, દેહ એની ખાસી.

ભુખ્યો એને નહીં રાખશો, કોઈ દિન અવિનાશી,

મારે ભણે મનું—શું કરવું.

અંદાસ—

૬

હાય અજ અજ સાર જાણું બટકી ધરોત્તર, મુક ન તું નિત પ્રતિરે માતૃ;

નવ કોઈ આપે, સકળ જગત હરિ પાલન, વણ પૂછે કરત એ, મા.

ધર શુદ્ધ હૃદય શ્રદ્ધા, નહીં નહીં વિસરે પેટ પૂર્ણ અજ જથ દે;

મુખ ન માગવું કાંઈરે માતૃ—હાય.

અંદાસ—

૭

હતો માને પેટે, પરમ રસ દષ્ટ પોષણ ક્યું,

વળી જાયા પેલાં, જનુની ઉરમાંડે પવ ભર્યું;

રચી છે જેણે આ, સકળ જગ નીતિ ચિત ધરી,

મુનિ તેને નો છે, જાન મુજવિતા મન ખરી.

આહારો—

૮

હારે ઋગિઓ આલો, ઓઠો પીતાંજર શાલો, ભોજન છે દીઓ દોટો,

(૨) યજ્ઞ ધાય પ્રધાન ઘેર મોટો. ટેક.

હારે ગાવીશ લાકુ, લાગેને દલવે ગાકું, તોપણ આવે તોટો, (૨) યજ્ઞ.

હારે વીચ પત્રાળી, ક્ષણમાં થાએ ખાલી, ઉપર ધોનો લોટો. (૨) યજ્ઞ.
 હારે છકમ છક્કા, હારે રહીએ પક્કા, બલેને આવે જોટો. (૨) યજ્ઞ.
 હારે પૂરણુ ધરાઉ, તોપણુ ઉપર ખાઉ, આપે ધોતી જોટો. (૨) યજ્ઞ.
 હારે ખાધને જમએ, શીખજ પુરી લઈએ મત્રે વાળી જોટો. (૨) યજ્ઞ.

ચંદ્રહાસ—

૯

ચાલો દર્શન ભોજન કરશું, બ્રહ્મમંડળની ભેળા ભળશું,
 યજ્ઞ વિધિને આંખે જોશું, સ્થાપન દેવોનાંય,
 જોઈએ કેવી ધર્મ આસ્થા છે એ સચીવ માંય.—ચાલો.
 યજ્ઞ પ્રસાદી પામી કરવી, પવિત્ર મારી દેહ.
 સદા આરાધું શ્રી હરિને ક્ષણ ક્ષણ અખરજ લેહ.—ચાલો.
 માત્રવ બાપો બહુ બહુ મારી રાખે છે સંભાળ,
 જમવા રમવા સાર ટાણું, આપે દીન દયાળ.—ચાલો.

કૈંતલરાય—

૧૦

યોગિની પ્રિયા શી શોભતી, છે આ તરણીની મુજમાં મતિ—યોગિ.
 વ્રત નેમ પુરાં થયાં કે અધુરાં, કહો પ્રિયા શી છે સ્થિતિ,
 પ્યારી મારી, કહો પ્રિયા શી છે સ્થિતિ—યોગિ.

યોગિની—

વ્રત નેમ પુરાં નથી રે અધુરાં, પ્રલક્ષ આન્યા પતિ,
 જ્યારે પાસે પ્રલક્ષ આન્યા પતિ, ઘો કૃષ્ણ સો જન્મ,
 કૈંતલપતિ, છે આ તરણીની તેમાં મતિ—ઘો કૃષ્ણ.

ચાગિની—

૧૧

પરમ સુમિત્ર મારા પ્રીતમના પ્યારારે. રેહેશો નહીં તો દડ સોગન
હું મારારે.

પડવિધિ મિત્રતા લક્ષણ જાણો, આગ્રહ અંતર તણો ઉર ધારારે
મેં પણ પ્યાર કરી ન તમારી, ભેજન જમાડ્યાં નથી કરી
સારાં સારારે—પરમ.

દુલિન્દસિંહ—

૧૨

ઘટો રે દુઃખદ કલેશ સહુને, ઘર વિશે મનમાં સહુને કેમજ
મૂકું મિત્ર ભુવનને.

એક તરફથી મિત્ર વગગતો, બીજી તરફ બેન મારાં-કેમજ.
મન મુશ્કેલી ઉપજી છે મોટી, કેમ ચાહું કરી ન્યારાં-કેમજ.

ગાલવ—

૧૩

મુનિઓનાં વચન તેનું ગણ્યું ના વજન, તેનો આવે છે રે દિન.
દેખાડું.

કરે ખોડું તું ગુમાન, તારું તોડું અભિમાન, વેલા મોટી જોડું જન

ધૌમ્ય—

દેખાડું.

મુનિ રાજો પ્રીતી હામ, સાથે હું ને વેળારામ, પાર પાડવું છે કામ

ગાલવ—

દેખાડો.

નથી પ્રમુતજો દાસ, ક્યાંઈ પામ્યોરે વિનાશ, કેવા સાલ્ય આવનાશ

ધૌમ્ય—

દેખાડું.

મુનિ વચન પ્રમાણ, પાછો પડે આ પ્રધાન, ભલે કાઢે એતો જન

દેખાડો.

વિષયા—

૧૪

ચાણો પૂરો આ પૂરો ચાણો છે, નીતિ વચન મુખ શાં સંભળાવે.
 વેપ કંઝાલનો વસ્ત્રમાં ભાસે, પણ ઉત્તમ કુળ એ ઝોળખાવે—શા.
 દિવ્ય કાંતિ છે દેહની કેવી, રાજકુંવર તન તેનું જણાવે—શા.
 પ્રશ્ન કરીને પૂરોરે જાણું, મોહની મુજ પર એ ઉપગ્રવે—શા.

ચંદ્રહાસ—

૧૫

જેણે પત્ર પુષ્પ લલિત હશે પ્રભુને પૂજ્યા,
 જેણે પુત્રી રંભાદાન પુરવ બવમાં આપોયાં.

વિધિ અંક ૩૭૫ ભાગ, જે હશે મતિ વિશાળ, જેને પ્રસન્ન દીનદયાળ.
 નશીબ નિરમિ રાજબાલ, જેહ બાગ્યચાણી, ભવલલાટ વૈભવી હશે.
 તે તમારો કરમહીને તમોને પરણશે.

પુણ્ય પુંજ જેહના ઉદય થયાં હશે બહુ, જેણે તપ તપીને રીઝવ્યા
 હશે દેવો સહુ, જેને ભકિતતણે નેમ, રક્તમણી પતિનો પ્રેમ;
 કરે એહ જેનું હેમ, તેને પ્રાપ્ત લતા હેમ, વાસુદેવ કૃષ્ણ
 ચંદની કૃપા હશે ધણી, ૩૫ સુંદરી તમારો તેને સ્થાપશે ધણી

ચંદ્રહાસ—

૧૬

રે ના બોલો આવી વાત, દિલમાં શું વિચાર્યું
 શુંરે કલંક દેવું રે, આ મુણ્યશે જો તમ તાત,
 થાશે તો મહા ઉત્પાત, કાઢે મુંને મારી લાતરે—રે ના.
 હું નોકર છું તમ દાસ, મારો શો ધર્મજ આસ,
 આવું મુણ્યતાં હું ઉદાસરે—ના બોલો.

વિષય—

૧૭

ડર માં તું દિલ સાથ છોકરા, ડર માં તું દિલસાથ;

તુંને કોઈ ન મારે લાત -છોકરા. ટેક.

તુંને સંભાળું, પ્રીતિથી પાળું, ચાલ તુંને મારા મહેલ દેખાઈું;
ધરણી વચ્ચે સારાં સારાં કાઢું, ચાલ તું જો મારા મહેલનાં ચિત્રા.
રમકડાં રડાં ન્યારાં વિચિત્રા, ચાલ્યો આવ, બી માં, ચાલ હું
બેગીશ્રું; મારે કેવાં છે કંઈજુ હાથ, જોજો મારે કેવાં કંઈજુ હાથ-છા.

અંદહાસ—

તમે મયાળુ દિલ દયાળુ, સૌના કલ્યાણ વિના હું નહીં આવું;
માત પિતા તમ બ્રાત કોપાવું, વિષયાજી એ હું સત્ય કહાવું.
ના ના નહીં હું તો સાં નહીં આવું, મને ના વળગો;
જાઓ તમારે માટે શું કામ છે, તમે મૂઠો મારો હાથ. દહું-છોક.

વિષય—

૧૮

પિતૃ આને કહોમારે તપીને, શિશુ વયમાં કૃપી તનમાં;
નહીં કરમાં નથી બળી હા—

કરો કશ્યા, નહીં જાવા, જોજો શુંએ, શીરે ધરી લે,
જુલમ જ છે જો આકરી આકરી બળથી સોંપશો—પિતૃ.
જુઓ મુખડું, તમે એનું, ઘણું સુક્યું, સુણી ચિંતા;
અકલનું એ રે ઉમદા, ક્ષણમાં કરશે બિચારો—પિતૃ.

કુલિન્દનિહ—

૧૯

જહુ યાવું તારૂં જુરૂં. જાની, માની. હાની—જહુ યાવું;
અપરાધી બોલો બકી, જાજો ખેદ પામે નકી, યદ્યપ હજવો,

ભોજ બળવો મિત્ર છળવો ચિત ચળવો. ગર્વ ગળવો—જની.
 મૂરખ તારી મતિ નાહી, થયો અંધ દશા માહી,
 ભાવી ફાવી, લજ્જા નાવી, ખવારી તારી થાવી, ના તેં,
 ભાવ્યું બાવ્યું, વૃથા ગાવ્યું, આયુ તારું, બેની મારી,
 શુદ્ધ નારી, પ્રભુ પ્યારી, ટાળી જની માની.

હીરજી—

૨૦

હવે ફાગ્યો છું, આવ્યો છે દાવ બંધ બેઠો છે મારો ઉઠાવ,
 હવે દુબાડું દુસ્મન નાવ, નાવ ઉતારું ઉઠો હું મારુંજ ધાવ,
 ત્રિકમા તારું તો ઠાડું હું મૂળ, આડો આવે છે મોહું તું શળ.
 મહેનત મારી તું મેળે છે ધુળ—હવે.

રાજ રાણી માંહે પાડી છે ફૂટ, કુવિન્દસિંહથી પાડી છે તુટ,
 બંદા રે હવે છાકમ છુટ—હવે.

વિષયાની સખીઓ—

૨૧

એ વીણા મન હારી, મોહને કરધારી, સુણી પ્રજવન,
 ખેંચ્યું તનમન, ઘેલી ગોપીયન, આલી વન વન એવી
 પ્રજ્યંદે નાંખી રસ છંદે—એ વીણા.

સસસા સાનીધધ સારંગસા, એવા શિવજીએ નાદ સુધ્યા
 સાગગગગ સામમમમમ, પનીનીનીનીની, પસાસાસાસાસા,
 ગપપપપપ, ગનીનીનીનીની, ગસાસાસાસાસા—એ વીણા.
 એની ધુની બધે વ્યાપી મોહ્યા સુરનર સૌ વેગે, રેધ સાગરેસા,
 રેસાનીધ, મમપધ, મમપધ રેસાનીધ, અધર ધરીછે અવાજ આપતી.

સનન સનન સનન ગાજતી, (૨) થનન થનન થનન નાયતી (૨)
 છનન છનન છનન ગાજતી, (૨) ધ, પ, મ, ગ,
 રે, પ, મ, ગ, રે, સા—એ વીણા,
 સાપપ (૩) સુરમ ડોલે છે, (૩) ગરેસા, મગરે
 ધનીસા, (૨) કીડધતટ, ધા કીડધા, કીટ ધાધાધા, પધની, રેરેરેરેરે
 રેરેરેરેરેરે, સારેગ ધની નીસા, ધની નીસા ગીરધારી ધની નીસા,
 ધની નીસા, સારેગ, મોઈના, રેગમ, ગ્રામમાં, ગમપ, સુરમાં,
 મપધ, તાનમાં, પધની, લાગમાં, ધનીસા, ઘટમાં સાપમસા,
 સાગપસા, સાગ મગરેસા, સારેગરેરા પગમગરેધપ, મગરેપ,
 મગરેસા—એ વીણા.

ચંદ્રહાસ—

૨૨

વખત વિચારો શ્રીકૃતિ તમે આવો મારી વારે.

તમે આવો મારી વારે,

પ્રભુ તમારી મુજને સહાય, ત્રીકમ તુરતજ ધારે,
 તમે સહાય કરી સૌ કામ, ભક્તની ભીડ ભાંગી,
 કેમ કરો છો વાર બીન્દ બેદા ત્યાગી રે શું સાગી,
 નથી કોઈ માને બાપ (૨) મારે તુજચીણા પ્યાના; રેવીણ પ્યારા,
 નથી કોઈ બંધુ બેન, સખા એક વણુ તારા,
 અંગદ દેશ છોડ્યો માત તાત મરણ પામ્યાં.
 દાસીએ ઉછેર્યો મૃત્યુ પામી તોય વામા,
 કુર છે સચીવ મુંને મારવાને લાગ્યા,
 વિપ્ર વચન સાંભળીને દુષ્ટને ઠરાગ્યા,

પ્રૌઢ દુઃખ તો પડ્યુ (૨) પ્રભુ બહેલા આવો બહેલા આવો,
 કેમ નહીં આવો નાથ, શરણુ વત્સલ કા'વો
 સતી દ્રૌપદી ચીર (૨) પુર્યાં લજ્જા રાખી, લજ્જા રાખો.
 ચંભ શાહી પ્રહ્લાદ ઉગાર્યો જગસાક્ષી જગસાક્ષી.
 ધ્રુવ અને અંબરીષ, (૨) વધાર્યા બહુ નામીરે બહુ નામી,
 ગજેન્દ્ર કીધી સહાય, ઝુડ માર્યો સ્વામી-
 શીદ વાર કરો નવ નાથ ઘટે, કહો આપ વિના દુઃખ કોણુ કટે
 રતનાકરની દુહિતા રોકતી, જનની તુજને મુજ છે વિનતિ,
 નન માતને હોય વધુ ગમતો જનુની નવ રોક તું કાળ જતો,
 મુંડે મારશે નાથ (૨) લજ્જા કોની જાશે કોની જાશે.
 એ વિચારો વામુદેવ, ઉમો અહીં તુજ આશે.
 તમે સાચ કરી સૌ ઠામ, ભક્તની ભીડ ભાંગી.

૨૩

કુલિન્દસિંહ—

ચાત્રોજી પ્યારા પુર માંહે ચાત્રો, અમ્મે સવારી કરીને રે-પ્યારા પુ.
 અંદ્રહાસ—

પિતા ચાત્રો હું ઘોડે પલાણું, નીતિ એ ક્યાંની કહોને વડીલરાવ-પ્યા.

કુલિન્દસિંહ

સાખાસ બહાલા સમજ તારી, વિવેકી વાણી ન મુખેરે જાય કહી-પ્યા.

અંદ્રહાસ—

કહો મુખેથી પુત્ર મુંડે તો, હવે મુકું કેમ નીતિરે તાત તહીં-પ્યા.

કુલિન્દસિંહ—

અહીં છે બીજો અથ નોકરનો,

ચંદ્રહાસ—

મેસું છું બાપુ જો ઇચ્છા તમારી થઈ—પ્યારા પુરમાંહે,

શિકારીઓ—મહારાજ કુંવર આવો, અહીં કાણુ તમારો;

તન તેજ તિલક ધારી, ૨૫ હોય હમારો.

ચાલાકી, ન બાકી રહુતાકી—મહારાજ કુંવર.

કુલિન્દસિંહ—વન માંહે હરિ આપ્યો, મેં કુંવર સ્થાપીઓ;

મુણી બોલ મુખ પ્યારા, મુંતે પ્રેમ વ્યાપીઓ—ચાલાકી.

મુજ ભાગ્ય ઉદય જાણું, આ દિવ્યતન મળ્યો;

શિર વાંઝીયાનું મહેણું, હરી મુક્ત તેં કર્યો—ચાલાકી.

શિકારીઓ—

ધન ધન ધરી આજની છે રાજ ૨૫ એહ,

પૂરમાંહે પુરી ખુશી, વધામણી દહાએ જઈ;

છે પ્રણામ છે સલામ મહેરબાન સાહેબ નિગાહ રખીએ—ચાલાકી,

કુલિન્દસિંહ—૨૫ ગુણમતિ છે વિશાળ ભાળ ઝળક વંત;

જાણે કેમ કૃષ્ણ તન, કામ બીજો પ્રધુમન

માન્યું મન, છોડું વન, જાગી જીવન, કુમાર પ્રયાણ કરીએ—ચાલાકી.

શિકારીઓ—મહારાજ કુંવર આવો અહીં કાણુ તમારો.

યોગિની-

૨૪

અહો દુઃખ મુજ પર અપાર, આવું કેમ પડ્યું કિરતાર;
 જર હરી કેદ કરી, રોજી આંખો ભરી ભરી તજ મુંને ભરથાર,
 પાપ પૂરાં હશે કર્યાં સંચીત પુરવ અડ્યાં, નાર ગણાણી જર;
 પુત્રી દુઃખી પેટ પડી, દિલાસે દિવસ ગણી કાઢ્યો બહુ બહુ કાળ;
 મરવા છે મન માફે, જીવવા ન હરિ ધાફે, જેંચ દોરી આ વાર;

૨૫

ચંપકમાલિની—માલી તું મને વઢે છે, પળડે પાછી હસે છે;

યોગિની—પુત્રી માતાની પ્રીતી, દીકરી છે દુજ રીતી.

ચંપકમાલિની—ઘડીકમાં તું ધખો મારી, કરડી કરતી આંખ;

ઘડીકમાં તું છાતી સાથે, દાખી યાતી રાંક.

આવ મારી વહાલી, આવ મારી લાડકો;

યોગિની—

બીજું કાણ તુંને મારી વહાલી કહે, બીજું કાણ તુંને બચી લીએ—મા.

ચંપકમા—ખાડી નહીં ખુણામાં બેસું, રીસાડી તારી પાસ,

પરાણે પકડી ખાવું દેતી તારે હૈયે હોંસ;

મારી દીકરી રીસાઈએ નહિ, મારી વહાલી સંતાપીએ નહિ.

યોગિની—તું કેદમાં ઉછરી છું, તું દુખમાં ઉછરી છું—માડી.

૨૬

મુમન—આજ કોંતલરાયનાં કુંવરીને, શણુગારો સજની;

લમ જવાં છે પિતાને જોવારે, શણુગારો સજની.

(૨૧)

પેરો બા હાથમાં જ્યાં;

નાનાં નાનાં પગમાં જ્યાં.

ચંપકમાલિની—લાવો મારી હાથની ચુડી;

સુમન—ધુધરીયાળી ધાધરી રૂડી;

ચંપકમાલિની—એ તો હું પહેરીશ,

સુમન—શાણું સુવ્રક્ષણું છે કુંવારા રે—શણુગારો.

ઝોટણી આમ પેરાયે,

છેડો બા આમ નખાયે:

ચંપકમાલિની—હાર તો આગ રખાયે.

સુમન—ધુટી લટ આમજ જાએ,

ચંપકમાલિની—એ તો મુંને આવડે છે,

સુમન—લાગે બોલકાં પરાણે પ્યારારે—શણુગારો.

૨૭

ચંપકમાલિની—ડરે ન માતૃ માહરી, હૈયે તુ રાખ પૂરી હામ.

દોડી હું જઈ એના કાન જગાડું નામોચી લાબ્યા છે નામ,

પિતા કેવી નામોચી લાબ્યા છે નામ, માતૃ માહરી

ઉધાડું બારણું, લેતી ઝોવારણું,

કટ કટ કટ કટ પોંચું મેડી ધામ, ધામ માતૃ માહરી.

કહું બધી વાતડી, ઠાઠીને છાતડી,

વાહ વાહ પૂર્વા છે કેદ ઠામ ઠામ માતૃ માહરી.

ચંપકમાલિની—

૨૯

કાઢો મુખે આવી કહાણી, પિતા નોયે સુજનની વાણી.
 નાવ્યા કદી પૂછવા કેદે મોટી ચઢ, બોલી જખરી,
 વાહા લવરી, નથી કુંવરી, નોતી તમારે રાણી—કાઢો.
 પિતા નિજ તનુજ, દેખી ચઢએ નહીં, અતિ કરતા,
 નથી ડરતા, જગ કરતા, પિતા મોટા છો માની—કાઢો.

ચંપકમાલિની—

૨૯

મુખ મોઢા બોલા ગોલાનું, ધરશે જેરે કાન;
 કુળનું બોલી કાઢી પીટયા, કરશે તે હેરાન.
 લલાજનોને પીટી રોયા, મનમાં રાજ થાય;
 બીજની આંતરડી બાળી, ને પોતે હરખાય.

મુઆ હીરજી, લવલવાટના પીરજી, મરજે તારો વીરજી.

સદર—

૩૦

નથી નથી જોવી મુજ જનુની, શુદ્ધ સતી શુદ્ધ મતિ;
 શુદ્ધ છતી, શુદ્ધ ગતિ;—નથી નથી,
 મુખ ઉચરો કુળ કીર્તિ લજવાએ છે, બહુ સમજી તણું ભૂખણ તો
 જાએ છે, શા છે, શાણા, વિદ્યા લણ્યા—નથી,
 અંધ અતિ મંદ મતિ થઇ છે તમારી ઘણી.
 શુદ્ધિ છોડી, પુદ્ધિ થોડી શું વદો બોલું હે પિતા.
 જાજે ચાલી, આવી કાલી, પછી પસ્તાણો, પૂરા ન્યાદ કરો—નથી.

સુમન--

૩૧

રાજદ્રોહી હુર હીરજી તમેને ધિક્ક છે.

રાજ સુતા બાળ સુતાનો ભમાવીયોરે પિતા-રાજ.

હાની કરી શી કુંવરી તમારી, બાળી બાળી કરજી ટાળી
કાંઈ ધર બીક છે-રાજ.

માતા ને પુત્રી માઠી દશામાં, બાળ ધાતી કડોર છાતી.

કાંઈ સમજી શીખ લે-રાજ.

કટકે રોટલે કૂતરો ધણીતું, રકું વાંચે અંગ માંચે
શ્વાનથી તું નીચ છે. (૩)

દરખારીઓ—

૩૨

ગાઓ સુંદર સુર તનનનનન, દીધમ તનોમ (૨) આજ પૂરમાં
સહુ શરમાં, ખુશી ઊરમાં, તુમ દીર દીર તાનાના (૨)—પ્યારે.
કુંવર સ્થાપી, ગાદી આપી, કુલિન્દ મહારાજનો જય.
હોંસે સત્તા આપી. બુદ્ધિ માપી, કીર્તિ વ્યાપી, ગાયે સમાજનરે,
નિત્રોમ તનનનનનનનન (૩) ઘેરેતના ઘેરેતાના તુમ.
દીર દીર તાનાના, તુમ દીર દીર તાનાના, પ્યારે ગાઓ
સુંદર સુર તનનનનન.

૩૩

કુલિન્દસિંહ—તપ્ત સોંપું સમશેર સાથ, તનરે,

ખસે ન ન્યાયે; લક્ષ્મીની લાલચેં,

નહીં ચળે કોટી દ્રવ્યે, તુજ મનરે. (૩) તપ્ત.

મુંદરી રંભા તું નહીં થાય વશ

વાય કાય સાચો પુત્ર ધન્ય ધન્યરે (૩) તખ્ત.

અંદ્રહાસ-વડીલ ચલાવું રાજ ન્યાય નીતિ,

અધર્મી મૂળ કાઢું મારી રણુ રે. (૩) તખ્ત.

કુલિન્દસિંહ—એસ સિંહાસન મુગટ ધરી શિર.

અંદ્રહાસ—આણા ધરી શિર એસું ન્યાયાસનરે. (૩) તખ્ત.

ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ

૩૪

જાઓ બસ બસ હાલ મિસ્કત તમ રાજ,

લાવો બધું તમને શિખજ આપું, કુશળ તમારે ઇચ્છો-જા.

રાજમાંથી કાઢું બારે, કેદ કરે આણી વારે-બસ.

કુલિન્દસિંહ

આ હોય કરવાતું તો ખજર લખિય હુંય મૂકી ચુકી,

કુંવરને મુંને છેતર્યો છે, ઠીક નેતું છું હું જોર તારું.

રાખું સામે જે છે સૈન્ય મારું, ધર્મ યુદ્ધ કર, પછી આપું જર,

આવ સામે આ કાળ લીકું. કીધું કપટ હુંથી તે તુંને

ખેદ થાવો રે.

ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ-જાઓ બસ બસ હાલ મિસ્કત તમ રાજ.

વિષયા—

૩૫

કરી જૂઝ પિતાએ, નકીજ પત્ર મહી,

વિષયા લખતાં વિષ તો લખાયું, આવે છેલ છત્રીસો હણવો

હોય ને-કરી.

(૨૫)

માટે સુધારું આ પત્ર હું તો, મળ્ય થાય બંધુ ઝેર આપે અર્થ
આ મહી—કરી.

૩૬

સુકેલી આ વાડી, થાશે લીલી નવ પલ્લવ પામી,
જેશે એવું જેદી, અહીં આવશે વિધવાને સ્વામી.

વિધવા—

૩૭

પ્રભુ વિલંબ ન કરશે રે પત્રની માંહી,
કાંઈ મનમાં ન લાવે વહેમ ભાત
એજ કુંવરને વસ્તું ગારે, મનમાં નિશ્ચય મેં કર્યો.
કયે ભાત મુજ વાત વિવાહની.
કરી કરે દિલ શાંત—

પ્રભુ.

અંદાસ—

૩૮

જય જય તું શ્રીકૃષ્ણ નવ નિત આનંદ ધન.

રૂપ શૃંગાર સુખમય વિલાસી,
મદન મન મયન વ્રજ ગોપકુલ રતન એ.
પરમ સુંદર પ્રિયા, સુખ વિલાસી,

બચન મુખ ધરન વ્રજ વધુકી પીલ હરન,

ઝિરિવર ધરન નવ રસ વિલાસી.

નીલધનસ્યામ તન, લક્ષ્મણસલ પિતા,

જનમ પ્રતિ જનમ, મસ સંમ સાથી. જય જય.

શ્રી મંડળ—

૩૯

વેગે આવ્યો ને હુકમ લાવ્યો અને આવ્યો યમ અસવાર.
 અરે હારે યમ અસવાર લાવ્યો લગન પત્રી હાથ;
 પરણી બાલુડી હો રાજ, સુંદર વરને લાડકડી પરધાન,
 તારી શાભે છે સી આજ—વેગે.

અમે ધડીયાં તે લગનજ લીધારે, આનંદ ભર્યાં.

અમે ગાંધર્વ વિવાહ કીધારે, આનંદ ભર્યાં.

આવ્યો ઘેર જમાઇ અજણ્યોરે, આનંદ ભર્યાં.

તે મળતાંજ વિવાહ માણ્યોરે, આનંદ ભર્યાં.

જુગ્તીવાળી, છે અમ બાળી, વિષયા બહાલી, છે રઢીયાળી,
 નાય નચાવે, હાલા હલાવે, કાન ઝલાવે, પતિ મનાવે—અમે

સૈન્યનાં માણસો—

૪૦

ભાઈ ચાલોરે, તિર ભાલોરે, હાથ ઝાલોરે, થયો હુકમ જવાનો
 ગામગામ—ભાઈ ચાલોરે.

હ માસની છે નોકરી, જાવું લિન લિન ગામ,

કંજુસ કારબારી મળ્યો, દીએ ન પૂરતું દામ,

એને શું કેવુંરે, દુઃખ સેવુંરે, ચૂપ રેવુંરે, એને રખડવું દામ દામ—ભાઈ.

વિષયા—

૪૧

થવા છોરે પતિ તેજ પ્યારી તનના ઉર હસી વસી આજે, લનવા
 છેલ્લે જાણી રડા રંગીલા, રાજપુત પ્રખ્યાત,

જોયા બાજે, અનુરાગે, ચિત લાગે, કેમ ત્યાજે. પ્રભુ તે વખતે
મેં તન મન તમને અરખું થઇ રાજી—થયા.

શ્વંદ્રહાસ—કૃષ્ણ કૃપાએ તમોજ મળીયાં, દિલમાં જે ચિત આઠ,
નોતું નકી, નોતી વકી, નિશા પકી, વિધિ લખી;

પ્રિયા ઉતમ તન બની ઠની દેવસુંદરી, પદમણી મળી આજે—થયા

વિષયા—મહેલ જતાં તે દી તરછોડી, હવે ન મૂકું હાથ;

શ્વંદ્રહાસ—ચાલો આવું, મન બાવ્યું, કેમ નાવું, પ્રિય કહાવું;
હવે હાજર છું તન મન ધન દેવા, જેમ પ્રેમ બાજે.

વિષયા—

૪૨

તાતનો ભરંસો નથીરે, મુનેરે, મારા તાતનો ભરંસો નથીરે.

પ્રીતમ થાજજ, કારણ તમને, એકલા મૂકે એ રીતી કાણે કહીરે—મું.

શ્વંદ્રહાસ—

જલદી હુકમ થયોરે જવાને પ્રિયા, જલદી હુકમ થયોરે.

હુકમ ધારણ કરે હું મુજ શિર, જાઉં નકી રોકવા હઠ ન લ્યોરે.

હુકમ થયો હું નવ રહું, વડીલ એ કેહેવાય,

પ્રિયા આમન્યા એમની, નવ હુંથી લોપાય—જવાને પ્રિયા.

વિષયા—પ્રીતમ ઉપાને નડયો તેનો તાત અસુર.

આ પણ સ્વામી જણજે, બીજે બાણાસુર—તાત.

અનિરૂદ્ધને નાંખીયો, કારાગૃહની માંચ,

દાદાએ ડોડાવીયો આવી જાં ચકુરાય—તાત.

ચંદ્રહાસ—

જે કૃષ્ણ છોડાવીઓ, તેની મુજને સહાય,
ફીકર કરો માં પ્રેમદા, પ્યારી મુજ વિષયાય-જવાને.
જેને સહાયક શ્રીહરિ, સ્યામા કહું છું સાચ.
વાળ ન વાંકો તેહનો, નાવે ઉની આંચ-જવાને.

કૌંતલરાય—

૪૩

જમદીય તારી, કરણા વિચારી, મુજ શિર લાળી, બગડી વાળી,
મળી પ્રાણુ પ્યારી, જે મૃતક ધારો, તે સજીવ નારી, નજરે લાળી.
પ્રિય કર તું માફ, મુજ હૃદય સાફ, મુજ ઉગ્રપાપ, જય સતવાળી,
પ્રિય એ લલાટના લેખ વાત, તુજ પાપી નાથ, મેં હૃદ વાળી.
ચોગિની—

નાથ નવ વદીએ, એવાં વેંછુ, હવે થાય છે. એ દુઃખ દેણુ,
કાઠ્યું ઇશ્વર, મારું કેણુ યાદ કરો નહીં, એ દિન રેન.

કૌંતલરાય—

સંભારે ખેલ, વરવાનો કોલ, તે કરતાં તોલ, રહું ચિત્ત બાળી,
તુજ સત્ય ટેક, જાણી ન છેક, તુજ વૃત્તિ નેક, નવ સંભાળી.

ચોગિની—

સ્વામી વિસરો એ વાત, કરી ઠસોટી, એ જગ તાત,
પુત્રીને મળવા, મુજ મન, આવે ક્યારે, આપ ભુવન.

કૌંતલરાય—

પુત્રીનો યોગ મળવાનો જોગ, ટાળે વિયોગ, હરિ આ કાળી.
વળી મિત્ર માફ, માગીશ પાપ, કીધાં અમાપ, તને લાળી-જમ.

બેડીયું પગમાં પે'રી, ટપલાં માથે ખાતાં ટોપલા સારતા.
 હોદે ચડી છક્યાતા હુંપદે, અંધ ચયાતા મદમાં બૂલી ભાન-બેડી.
 હાલ ચયા, બે હાલ ચયા, ધરમાલ ગયાં, સુખપાલ ગયા,
 નવ કાલ રહ્યા, નવ થાલ રહ્યા, નવ ખાલ રહ્યા,
 શિર ટાલ રહ્યા, નવ કોઇ દયા કે ખજર લહ્યા-બેડી.
 એક દી કારભારી બની, ઘોડા દોડાવતા, ને રોડ બળાવતા;
 હીરજીભાઇ કહી સૌ, સત્તામું ભરતા, ને નજરાણાં ઘેર આવતાં.
 મએ દાડો હતો, ને આજ સડકું ખોદીએ છીએ, કાંજીઊં
 પીએ છીએ, ને ઠેખાં ખામએ છીએ, મએ દાડો.
 રાજના દ્રોહી ચયા સાચાંને સંતાપી કમોતે મારતા-બેડી.

ચોર—

ખાતર દેવા ગયાતા ખાંતથી, દીકરો થઇ પહોંચી ગયા દરબાર;
 બહુ ખુન કર્યાં, બહુ દ્રવ્ય હર્યાં બહુ પાપ ભર્યાં, મહા ચોર હર્યાં.
 બદખોર હર્યાં દરણાંય દબ્યાં દોરડાંય વણ્યાં ધરબાર બળ્યાં;
 કડલાંય ધર્યાં, હેડમાંહે પડ્યા-બેડીયું.

સુખે મળુરી કરી રોટલા ખાતા, ખામડી છોકરાંમાં મોળુ કરતા;
 ને નિરાંતે ઘેર જઇ સુઇ રેતા, ત્યાં ખુન કરવાની ખાહેસ ધરી;
 બેટમજી ખાતર પાડવાની હિંમત કરી, મારે ઠગ ખાજે
 દીકરો કરી, લીધો છેતરી.

લાખની પુંજ ઉપર બેસવા લાલચે, ઝાંઝરીયાં અબડાવતા-બેડી

વિષયા-ચંપકમાલિની— ૪૫

મુનિવર પુત્રીઓ જાણી, આશીષ આપો અમને સાથ,
 મન માન્યો કંથજ મળ્યો, એ તાત તમે કરણાય,

સ સારે સુખ પામીએ, વિપત્તિ દૂરજ થાય—મુનિ.
અમે સૈયર સંપી રહી, પતિ સેવામાં લીન,
કર્તવ્યો સંસારનાં, કરીએ થઇ આધિન—મુનિ.

ગાલવ—રાજ સંપત્તિ પામશે; ટળે તવ વિદ્ધ બાળ,
પરાક્રમી પુત્રો થશે મકરધ્વજ પદમાક્ષ.
બીડે અરજીનની સંગાય થાશે, અશ્વમેધમાં ખ્યાત—મુનિ.

૪૬

અંદ્રહાસ—જય ઇશ શક્તિ દે તવ ભક્તિ, દેવી છે દિવ્ય સરીર (૨)
મયા કરી ભાંગી ભક્તની બીડ,
કામરે વનમાં વૃંદારે વનમાં તેં ધર્યાં વિધવિધ રૂપ;
જનકને ઘેર જનકી રૂપ, વરી તું રઘુકુળ ભૂપ—(૨)
અસુરને હણવા પૃથ્વી પીડ—જય.

સૌ પાત્રો મળી—

૪૭

જેને સહાય જગ ત્રાતા, તેને કોઇ નહીં દુષ્ટદાતા,
સુખદ સદુ સુવલજ થાયે—જેને.
રહે ધર્મ, કર્મ માંહે સાચો, વિશ્વાસે નથી કાચો,
નવ પડશે કદી પાછો, જે તેહ નડે, સુખ ખડે,
ભોંય પડે, દુઃખી થાતા—જેને.
અહીં જગત પિતાની નીતિ, પાળી છે ધરી પ્રીતિ,
કદી વિપત્તિ પણ અંતે, તેનો જય છે સભ તરે,
ત્રેષ્ટ ઠરે, જગ ખ્યાતા—જેને.

અમારી રાજ રજવાડામાં વખણાતી “ યાકુતી ” ની નકલો નીકળેલ છે માટે ખરીદ કરતી વખતે સંભાળજો. અમારી બનાવેલ બાદશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસ અમે કોઇને વેચવા આપેલ નથી અમારી બનાવેલ યાકુતી માત્ર રાજકોટમાં અમારા આપવાલયમાંજ મળે છે.

બાદશાહી યાકુતી.

(અનંગ વિલાસ.)

અમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે; પુરુષાતન કાયમ રાખે છે. સંસાર સુખ ભોગવવા માટે દેશી અને યુનાની દવામાં ઉંચામાં ઉંચી દવા જોઇએ તો આ અનંગ વિલાસ બાદશાહી યાકુતી છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વિકારના તમામ વ્યાધિ મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ્ટ બનાવી ખરૂં પુરુષાતન આપે છે. રાજ રજવાડામાં તથા શ્રીમંત લોકોમાં આ દવા બહુ વખણાય છે. ખરી મરદાઈ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાલ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઇપણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂપીઆ દર.

હાકતર કાલીદાસ મોતીરામ રાજકોટ—મુઠિયાવાડ.

જાહેર ખબર.

નીચેનાં પુસ્તકો મોરબી નાટક કંપનીનો જ્યાં મુકામ હોય
લાંથી, તથા મુંબઈમાં બુકસેલર એન. એમ. ત્રિપાડીની કુંપની
તથા બુકસેલર વસનજી પરમાનંદ ચાહવાળા ઠે. કાળ્યાદે-
વીરોડ અને અમદાવાદમાં બુકસેલર મહાદેવ રામચંદ્ર જા-
ગુબટેની દુકાનેથી રોકડી કીમત મોકલી અગર વેચુપેચલ
પાર્સલથી મંગાવી લેવાં. કંસવધનાં ગાયન. ૦-૨-૦

ભર્તૃહરિ નાટક મોડું.

(સચિત્ર) ૧-૪-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

સતીઅનમુખા નાટક મોડું

(સચિત્ર) ૧-૪-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

ચાંપરાજ નાટક મોડું ૧-૦-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

રાજસિંહ નાટક મોડું ૧-૦-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

રાણકદેવી નાટક મોડું ૧-૦-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

ત્રિચારાજ નાટક મોડું ૧-૦-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

ત્રિવિક્રમ નાટક મોડું. ૧-૦-૦

સદર ગાયન. ૦-૨-૦

જગદેવપરમાર ના. મો. ૧-૦-૦

જગદેવ પરમાર ગાયન ૦-૨-૦

ચંદ્રલાસ નાટક મોડું. ૧-૦-૦

ચંદ્રલાસ ગાયન. ૦-૨-૦

વીરબાળાનાં ગાયન. ૦-૨-૦

દેવયાનીનાં ગાયન. ૦-૨-૦

રાજતરંગ નાટકનાં ગા. ૦-૨-૦

વિષ્ણુ વિજયનાં ગાયન ૦-૨-૦

સરસ્વતી નાટકનાં ગા. ૦-૨-૦

રમારણજીતનાં ગાયન. ૦-૨-૦

મદાલસા નાટક ગા. ૦-૨-૦

અંબરીષ નાટક ગા. ૦-૨-૦

સુકન્યા સાવિત્રી ગાયન ૦-૨-૦

મૂળજી આશારામ ઓઝા.

